

La Punta del Cucut de Corbera, indret clau de la batalla de l'Ebre

ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

Aquest és un lloc estratègic que l'exèrcit republicà defensava per evitar que els facciosos arribessin a les Camposines, important nus de comunicacions entre Gandesa i Móra d'Ebre, i els encreuaments de Lleida i la Fatarella

Des de la meua finca, situada davall de la Serra de Cavalls i de les Carrubes, coneguda per Gironesos pels veïns de Corbera i Garidells pels de Gandesa, mirant de cara el nord, s'observa l'incendi forestal de 400 hectàrees que l'estiu passat va afectar el nord-oest del terme de Corbera, a la partida dels Masos. De la llunyania es diferenciaven els fons grisosos socarrats i les verdors dels pins, i al fons, predominant sobre l'espai arrasat pel foc, s'hi veu la Punta del Cucut, famosa per ser el principal objectiu dels franquistes durant la Batalla de l'Ebre, entre els 17 de setembre i el 15 d'octubre.

Des d'aquest indret, la cota 496, hom domina l'amplíssim paisatge que va des de Vall-de-rourès, al sud-est, fins la serra del Montsant al nord-oest, passant pels Ports, Puig Cavalier, Pàndols, Cavalls i Tivissa. Es tracta, doncs, d'un lloc estratègic que l'exèrcit republicà defensava per evitar que els facciosos arribessin a Camposines, nus de comunicacions entre Gandesa i Móra, i els encreuaments de Lleida i la Fatarella.

Aquesta part alta del terme de Corbera està formada per barrancs que fan cap a la Vall dels Rossecs i al riu Sec i desemboca a l'Ebre per Móra, transcorrent paral·lel a la N-420.

El general Franco necessitava ocupar el territori en diagonal que, baixant de la Gaeta de la Fatarella, passava per la Punta del Cucut, rodejada d'altres cims, com la Font de Riba, el mas de la Garsa, el Coll de Cosso, el mas de la Pila, la Plana del Marto, el Coll del mas de Pinyol i el mas de Galiano, per prosseguir pel mas de l'Anís, direcció a Camposines. I el motiu era clar; durant el més de setembre del 1938 es retiraren els brigadistes internacionals del conflicte pel «Comitè de no-intervenció» quan la 13 divisió dels facciosos comandats pel general Fernando Barrón, atacà la zona, defensada pel republicà, Manuel Alvarez de la 42 divisió. Hom preveia canvis transcendents en la política europea; la retirada de l'ajuda que els republicans rebi-

La cota 496 o Punta del Cucut, a la Terra Alta. FOTO: JOAN REVILLAS

L'incendi del juny passat en aquesta zona va fer la seua feina i va fer explotar molts artefactes i municions que quedaven sota el terreny

en de Rússia i altres països, determinats pel Pacte de Munic quan anglesos i francesos traïren la República amb l'excusa «d'afers interns». Alemanys i italians però mantingueren el suport a Franco.

Els francesos tancaren les fronteres i no deixaven arribar materials destinats a la República. Els seus exèrcits, en plena Batalla de l'Ebre, quedaren aïllats sense capacitat de reposició d'armament, amb l'artilleria depauperada, gairebé sense aviació per manca de recanvis i sense el suport de les brigades internacionals obligades a marxar.

La superioritat de l'aviació i l'artilleria alemanya i italiana multiplicava per deu la republicana. Per mantenir les posicions, els republicans es veieren obligats a excavar davall les roques refugis que es comunicaven entre ells, on les tropes s'hi amagaven quan l'aviació els bombardejava. Era l'única forma de protegir-se.

Cada coll està excavat sota terra i disposava dels refugis interiors resguardats de l'aviació. Només el 19 de setembre del 1938, 357 passades d'avions alemanys

i italians bombardejaren matí i tarda aquestes posicions, arrasant el territori amb milers de bombes.

Quan acabaven els bombardejos, els vigilants dels llocs de guaita, on s'hi refugiaven protegits pels rocams blancs del calar, amb el toc de xiulet avisaven els soldats que retornessin a les trinxeres i als nius de metralladores per reiniciar la defensa.

Els llocs de guaita i les trinxeres, perfectament visibles avui, en forma de xic xac, tenen diferents línies paral·leles per defensar els pendents dels colls. Les posicions republicanes es situaven a les obagues d'on podien defensar millor les escomeses dels soldats moros que pujaven sigil·losos amagats entre roques i brossam del bosc, i atacaven amb ganivets, mentre l'artilleria seguia disparant. Va ploure intensament entre els dies 20 i el 25. Els republicans seguiren excavant, quan els fronts de batalla quedaren paralitzats. Representà un alleujament que salvà moltes vides protegint i eixamplant els refugis.

L'incendi del juny passat va realitzar la seva feina. En les hectà-

rees cremades, malgrat que els metrallers havien retirat milers de tones d'armament, bombes no explotades, tancs destruïts, i municionament de tota mena, i havent-ne mort molts d'ells i altres quedant mutilats en manipular-les, els dies del foc, les explosions s'oïen quilòmetres enllà.

Fumejant l'incendi semblava la guerra quan els materials que no havien explotat, amb el contacte del caliu esclataren com si haguessin una nova batalla. Milers d'esclafits netejaren el terreny de bombes amagades davall terra, que els metrallers i buscadors no havien trobat. El terra actual resta net de ramatges i sense perill d'explosius. Ha quedat preparat per excavar-lo.

Excavacions

El Memorial Democràtic ha d'actuar. Una realitat històrica on van morir milers de soldats d'un i altre bàndol, altres hi van quedar ferits i mutilats, s'ha de recordar, visualitzar i fer-ne un indret històric pel futur.

Són moltes penes les que sofriren, alguns encara xiquets com els «biberons» que amb 17 anys hi van deixar la pell. «Cultivar els silencis és conrear la ignorància», m'explicita Josep M. Álvarez, de ca'l Pastor de Corbera, qui m'ha ensenyat tot el recorregut.

Són espais, que cal excavar-los i extreure'n encara els abundosos cadàvers de soldats que hi quedaren abandonats. Explicar els successos amb plafons col·locats a cada cota per recordar que un desastre tan gran mai més hauria d'esdevenir. Cal rememorar la guerra per conrear la pau i és missió dels nostres governants actuar adequadament.

El foc ha netejat els indrets i els camins que els rodegen pels quals s'hi pot arribar, fan possible la rehabilitació i museització dels indrets. Cal fer emergir els mutismes per reviuir les veritats i conèixer els tristos episodis de lluites entre germans. El Memorial Democràtic, no sabem perquè, ha deixat d'actuar. Ara, amb l'incendi, és el moment per reanimar la feina.